

Tas lapkričio pirmadienis, kai Emilija ir jos tėvas įsuko į vadinamąjį Tarpeklio taką ir užkopė per kaštainių giraitę, skiriančią Sasają nuo likusio pasaulio, buvo Vėlinių diena.

Rikardas vis mąstė, kad tokia vieta kaip ši – mažulytis atokus kaimelis – visai netinkama naujam gyvenimui pradėti: tik ne jo dukrai, tik ne po to, ką ji išgyveno, ir tik jau ne visiškai vienai. Bet Emilija mynė spėriu žingsniu, ryžtingai nusiteikusi.

Antra vertus, tą rytą dangus kaip tik akino savo mėliu. Ore, tyrai nuskaidrintame naktį iškritusio lietaus, buvo ryškios net tolimiausios detalės, o visus daiktus buvo nuklojusi ypatinga šviesa: tarytum čia, ant šios žmogaus nepaliestos keteros, niekas nebūtų galėjęs numirti ir jokia istorija nebūtų galėjusi baigtis.

O iš tiesų viskas jau senokai buvo baigęsi. Gyvulių pastogės išardytos, Juodosios Madonos koplytėlė apgriuvusi nuo prasto oro – tėvas su dukra apsimetė pakeliui nepastebį šių liekanų. Išpilti prakaito, nieko nesakė vienas kitam. Jie šitiek metų laukė šios akimirkos, kad dabar baiminosi prabildami ją sugadinti. Kalnų takelį dengė storas šlapių lapų kilimas, tad ir jų žingsniai buvo nebylūs. Tik širdys

kurtinamai gaudė. Abu klausėsi jų dūžių iš nuovargio, jaudulio, baimės, dargi pagarsintos tylos, tykančios visur aplinkui, tarp medžių šaknų, šakų, – gyvos tylos.

Protarpiais abu pastatydavo lagaminus ant žemės mažumėlę atsikvėpti. Jų plaučiai buvo atpratę nuo kalnų – jiedu buvo lygumų žmonės, atvažiuodavę čia tik per atostogas ir labai seniai. Jiems dilgčiojo kojas, nugarą, bet kitų kelių į Sasają nebuvo: jokios asfaltuotos gatvės ar vieškelio, bent iš tolo pravažiuojamo automobiliu. Automobilį teko palikti Almoje, paskutiniame civilizacijos avanposte, ir toliau pėdinti pėsčiomis kaip šeštajame dešimtmetyje. O kadangi prabėgus šešiasdešimčiai metų niekas, išskyrus retas išimtis, nė negalvojo savomis kojomis gūrinti per mišką nuspirti pieno ar cigarečių pakelio, tai eidami jie sutiko porą šarkų ir voverę, bet žmonių – nė šešėlio.

Kol kas didžiausią rūpestį jiems kėlė namas: kokios būklės jį rasią. Rikardas prieš keletą savačių ten buvo nusiuntęs apsižvalgyti tolimą giminaitį, diskretišką žmogų, ir pasipylė įprastos paskutinės minutės bėdos. Boileris pasenęs, vamzdžiai irgi, ir nėra garantijos, kad jie atlaikys šalčius. Kai kurių langų rėmai sutrūniję, tad skersvėjai išnešios krosnies skleidžiamą šilumą. Ir galiausiai elektros instaliacija daugelyje vietų apgraužta pelių.

Vis dėlto Emilija, kaip ir reikėjo tikėtis, nepanoro atidėti kraustymosi. Pakartojo kaip nors išsiversianti, pati susitvarkysianti. Diskretiškasis giminaitis Aldas iki jiems atvykstant padarė, ką galėjo: aptvarkė, pakeitė keletą laidų, užkamšė vieną kitą plyšį. Bet tiesiai šviesiai pasakė, kad didžiausią darbą teks nuveikti elektrikui, ir dar geram, ir dar pasiryžusiam iki ten nusigauti. Taigi dabar mintis, kad teks

degioti žvakes aklojoje tamsoje, tokioje būdingoje kaime-
liui be žibintų, jiems abiem mažumėlę varė nerimą.

Pusiaukelėj jie prisėdo ant didelių riedulių, rodos, tyčia
čia padėtų pailsėti. Vidurdienio saulė skverbėsi net pro žė-
miausias šakas, uždegdama paskutinius dar nenukritusius
lapus, glostydama pabirusius kaštainius, blizgindama juos
it perlus.

– Jei pasiskubinsi ir prisirinksi kokius dešimt kilogra-
mų, – tarė tėvas rodydamas į juos, – galėsi pramisti ištisas
savaites, – ir ironiškai pridūrė: – Išgyventum, net jeigu, kaip
tikėtina, šį taką užvers sniegas.

Emilija ištiesė koją, kerzinio bato galiuku palytėjo drė-
gną kaštainio ežiuką ir į provokaciją neatsakė.

– Tetos Jolės, – toliau postringavo Rikardas, purtydamas
galvą, – taip niekas ir neįtikino, kad duona skaniau už kaš-
tainius. Tikra *kalnietė*. Ar prisimeni?

Prisiminė, bet nenoromis. Grįžtant prie rimtų dalykų,
Emilijos silpnoji vieta buvo mirusieji. O teta Jolė kaip tyčia
tokia ir buvo. Mirė ji prabėgus vos keliems mėnesiams po
„to įvykio“. „Iš sielvarto“, taip jai pasakė.

Ji susimąstė, kaip *praktiškai* gyvens name, priklausiusia-
me žmogui, apie kurį nenorėjo galvoti, su visais jo baldais,
staltiesėmis, niekučiais. Ir kaip dukart per dieną droš šiuo
keliu, jos prisiminimuose – džiugiu takučiu, kuriuo šok-
čiodavo vaikystėje, o dabar virtusiu stačia įkalne, galinčia
suplėšyti plaučius. Aukštyn žemyn, vasarą ir žiemą. Apsi-
pirkti, darbo ieškoti ir jei tokį ras, jam išlaikyti. Ji susivokė,
kad įgyvendinęs svajones sykiu jas išduodi.

– Priprasi, – nuraminotėvas, perskaitęs jos mintis, – užsiau-
ginsi galingus raumenis ant blauzdų, – nusikvatojo. – O jei

suprasi, kad tai beprotybė, kaip mes visi tau sakėm, aš tiesiog atvažiuosiu tavęs paimti. Kad ir ryt.

– Neprireiks.

– Apsigalvoti – ne silpnumo požymis.

– Tau gal ir ne, – šaltai atkirto Emilija. – O šiaip aš moku ir vamzdį atkimšti, ir sieną nudažyti. Net staliaus darbai man neblogai sekasi: žiemą galėčiau roges susikalti.

Ir įžūliai vypstelėjo, tokią šypsenėlę buvo išsiugdžiusi toje pačioje vietoje, kur išmoko obliuoti, dirbuotis pjūklų, pavyzdinčiai meluoti ir vos vienu potėpiu nupiešti tobulą kraštovaizdį.

– Aš rimtai, – nervindamasis neatlyžo Rikardas, – man neramu dėl sniego. Kas bus, kai liksi čia užstrigusi, o dar telefonas ryšio negaudo? Aldas sako, kad pagauna tik viename taške virtuvėje, bet noriu patikrinti... Ką darysi, jei nebus ryšio? Gal girininkų sraigtasparnį dūmų signalais išsikviesi?

– Tėti, – atsiduso Emilija, – aš iki užvakar išvis be telefono gyvenau.

Kaštainiai buvo aplipę spygliuotais ežiukais, jų čia niekas nesurinks. Virš medžių stūksojo plikos uolos, kiek akys užmato, driekėsi girios, o jų tankmėje, apgaubtos tamsaus šešėlio arba nutviektos šaltos šviesos, pūpsėjo devynių ar dešimties namų salelės, iš kurių mažiausia buvo Sasaja.

Tėvas su dukra tylomis į juos įsistebeilijo. Paskui Rikardas atsisuko į Emiliją ir pažvelgė įdėmiai, gal net viltingai. O ji jo veide, paženklintame skausmo, bet dar gražiamo, penkiasdešimt devynerių, bet dar jaunatviškame, įžvelgė prarastą prisiminimą: tą pačią pasitikėjimo sklidiną išraišką, su kuria jis vedė ją už rankos iki Kolodžio pradinės mokyklos slenksčio

pačią pirmą mokslo metų dieną. Jokio kito vaiko nelydėjo tėvas, ir jai pačiai tai buvo didelė naujovė, nes tėtis amžinai dirbdavo, būdavo išvykęs net savaitgaliais. O iš tiesų – ji tik vėliau tai suprato – jis visada buvo šalia.

Kad ir kas nutiktų, Emi. Kad ir kas tau būtų... Tu esi ir visada būsi mano dukra.

– Gerai, – nutarė Rikardas, šluostydamasis akis, – pasistenkim pasiekti tą trobą iki sutemstant.

Vėl čiupo lagaminus, jai paliko lengvesnius pirkinių krepšius. Pirma jos korino sunkiuoju Tarpeklio taku, kurį jau vien rasti buvo nelengva.

Jie nebuvo įkėlę čia kojos bene du dešimtmečius.

Jiems atvykus į Almą žemumoje, Volvo su Ravenos numeriais tuoju buvo pastebėtas. Nespėjo jo pasistatyti P rai-de pažymėtoje aikštelėje kaimo pradžioje, o Emilija akies krašteliu jau užmatė nedidelį sujudimą. Keletas langų tuoju pat užsitrenkė, kiti kaip tik per plyšelį prasivėrė. Gal tai tik „paranoja“, kaip vis kartojo tėvas. Vis dėlto, kai jiedu išlipo iš automobilio, stambi moteriškė su prijuoste išlindo iš maisto prekių krautuvės į juos paspoksoti. Ir nepasisveikino.

Kai vėliau pasiteiravo, kaip nusigauti iki Sasajos – takas nebuvo pažymėtas jokiose kelio nuorodose ar žemėlapiuose, o jiedu nebeprisiminė, kaip jį pasiekti, – vieninteliai du sutikti gyventojai nužvelgė juos taip nepatikliai, kad Emilija jau ėmė gailėtis. Vienas vyras tiesiog praėjo pro šalį ir neatsakė, dėsdodamas, lyg būtų juos atpažinęs. Kitas

iššnypstė vos keletą žodžių tokiais kietais priebalsiais ir to-
kiais uždaraais balsiais, kad labai paveikiai išreiškė tik vieną
mintį: atėjūnai čia nepageidaujami.

Man įdomu, ko jie tikėjosi: juk turizmas slėnyje niekada
neegzistavo. Jeigu jau čia atsidangini, vadinasi, gali pateikti
kraujo giminystės įrodymus arba esi įsibrovėlis ir landūnas,
o tokių čia niekas nelaukia.

Jų lagaminai ir perpilniai pirkinių krepšiai rodė, kad jie
čia atvažiavo pasilikti. Tik kad jų giminystė su šiuo kraštu
buvo išblankusi, nutylėta ir parankiau buvo jos neminėti,
nes paskui kas nors dar suves galus, prisimins, ims pliaukšti
ir liežuvauti, kaip žmonės daro kiekvienai progai pasitaikius.

Apranga jiems nepasitarnavo. Emilija buvo išsidarkiusi
kaip paauglė: plėšyti džinsai, violetiniai *Dr. Martens* batai,
ryškiai salotinė neperpučiama striukė, nors paauglė ji jau
nebuvo. O jos tėvas atrodė lyg nužengęs iš Simenono de-
tektyvų: elegantišku pilku paltu, krakmolytomis kelnėmis,
kašmyrine liemene. Nei vienas, nei kitas niekuo nebuvo ar-
timi šiems niūriems seniams vešliomis barzdomis, fetrinė-
mis skrybėlėmis, užsmauktomis ant akių kaip šiuose kraš-
tuose įprasta, kalbantiems ryškiu dialektu.

Emilija užmetė akį į miestelio aikštę – vienintelę čia – ir
pamažėliais ją atpažino. Vaikystėje čia atvažiudavo vasarą
su teta apsipirkti, ar šventadieniais, tada – dabar prisimi-
nė – susėdavo va tame restorane „Beržai“, iš kurio dabar
tebuvo likusi iškaba. Užtai maisto prekių krautuvė dar vei-
kė ir tebeprekiavo viskuo: nuo duonos iki valiklių ar ūki-
nių prekių. Atsilaikė ir „Samurajaus“ baras, po tuo pačiu
stogu glaudžiantis ir laikraščių kioską, ir tabako parduotu-
vėlė. Tolėliau stovėjo paštas, veikiantis, kaip skelbė užrašas

ant durų, tik pirmadieniais, trečiadieniais ir penktadieniais nuo aštuntos iki dvyliktos. Ratą uždare bažnyčia, rotušė ir mokykla.

Tiek ir tebuvo.

Kokio bybio aš čia atsibeldžiau?

Atsimušusi į tikrovę, Emilija susimąstė.

Nei Dievo jai reikėjo, nei į mokyklos suolą grįžti, o labiau už viską nereikėjo laikraščių. Reikėjo tik cigarečių. Išsitraukė vieną iš pakelio kišenėje ir prisidegė. Smarkiai įtraukė, nes jai ėmė darytis baisu. Ji gyvenime turėjo geležinę taisyklę: nevalia atsiimti savo žodžio. Antraip būsi menkysta. Jos tėvas šito nežinojo: jis su nusikaltėliais nebendravo. Bet ji šitai išmoko, ir dar kaip – savu kailiu.

Kol Rikardas užsispyręs mėgino išsiklausinėti, ji prisitarino prie matinių „Samurajaus“ stiklų dirstelėti vidun. Vidutinis kortomis pliekiančių klientų amžius buvo tarp šešiasdešimt penkerių ir devyniasdešimt. Jai galvoje nuskaubė Martos balsas:

Tu pagalvok apie bernus, Emili. Kiek bus bernų!

Griebsim saujom, ir jokių ilgalaikių santykių.

Tik dulkinsim vieną po kito!

Ji nejučia šyptelėjo: pamatytum tu šituos bernus, Marta.

Galiausiai pro šalį praėjo piemuo, ko gero, Rivetis, su pora šunų varydamasis avių bandą. Tai jis Rikardui parodė akmeninius laiptus, įkastus žemėje kaip tik tarp baro ir maisto prekių parduotuvės, taip gerai paslėptus gervuogių krūmų ir sudžiūvusių hortenzijų, kad nežinodamas niekada jų neįžiūrėtum.

Tarp pakopų tarp tokios vešlios dilgėlės, kokių Emilija dar nebuvo mačiusi. Sakytum, užkertančios kelią tokiems pusgalviams kaip ji, patikėjusiems, kad gali atsikraustyti į šitokią vietą. Ją atstumiančią vietą. Nepriimančią nieko, kas jauna ir gyva. Vietą, kurioje aštuoniasdešimt procentų namų negyvenami, pamiršti ir tušti. Betgi to ji ir norėjo, ar ne? To siekė.

Paskutinę įkalnės atkarpą Emilija sau įsakė kliautis ne tuo, ką matė Almoje, ir ne kojų nuovargiu, o savo pasąmone. Tiesa, šioji iš visko, ką ji turėjo, buvo labiausiai apgailėtina. Bet vieną teisingą dalyką Venturi vis dėlto pasakė: „Savo troškimams mes neturime jokios galios, tiesiog privalome rasti drąsos į juos įsiklausyti.“ Ir ji įsiklausė, sesija po sesijos, raminamieji po raminamųjų. Išlaikė geležinį pasiryžimą persikelti į Sasają net tada, kai Venturi vėl prakalbo kaip įprasta gyvatė: „Su tokia praeitimi kaip tavo, Emilija, žmogus renkasi didmiestį, metropolį, kuriame gali išnykti. Ne kaimiūkštį, kur tave iškart atpažįsta.“

„Ten niekas neprisimena, – atkirto ji, – visi išmirę.“

„Juo labiau. Nori gyventi tarp numirėlių? Jeigu taip, tai daug pasako.“ Užsipisk, atšovė ji mintyse. Atsistojo ir išėjo. Nes tas klausimas buvo klastingas, o Venturi, Martos žodžiais tariant, buvo „frigidiška karvė su basliu šiknoj“. Bet tada kodėl ji iki šiol apie tai galvoja?

Ji sunkiai šnopavo. Tėvas jau irgi vos laikėsi. Atrodė neįtikima, kad šis takas kur nors baigiasi, kad kitame gale stūkso namai, kad kas nors mūsų amžiuje gali juose gyventi. Bet

ūmai miško viduryje išdygo baltas kelio ženklas su užrašu
juodomis spausdintinėmis raidėmis:

SASAJA, ALMOS sen.

Ir nelauktai iškilo apgriuvusių namukų kaugė iš jos pasikartojančio sapno. Akmeniniai statiniai skalūno stogais, išsilaikantys tik vienas į kitą pasirėmę. Stūksojo saulės nutvieksti. O šioji plieskė it birželį, ne lapkritį. Tokioje šviesoje net kalnai atrodė nauji. Gal ir ji pati gali tapti nauja. O Venturi – tik prisiminimas, praeitis kaip visa kita.

Nes čia pagaliau yra *po*.